

Pocta osobnostem

Karel Engliš

Z vědecké dílny

Kapitoly o vědecké práci

MASARYKOVA
UNIVERZITA

Pocta osobnostem

Dílo Karla Engliše 5

**MUNI
PRESS**

7 vededi dituy
Ranitolz o vededi tundi

Nassul

D- Kame Suptis

„Považoval jsem za účelné sdělití těm, kdo po mně přijdou, své zkušenosti o vědecké práci, protože jim usnadním práci. Získají snadno, co mne stálo mnoho dlouhého přemýšlení. Jak řečeno, jsou to první nedokonalé stavební kameny k vědě o vědecké práci.“

Karel Engliš

Zvědecké dílny

Kapitoly o vědecké práci

S e s t a v i l i a k v y d á n í p ř i p r a v i l i

Martin Hlaváč

František Plhoň

Vít Pokorný

Alena Mizerová

Jakub Kunert

Masarykova univerzita

Brno 2023

Kniha vychází s podporou rodiny prof. Karla Engliše.

© 2023 Dědicové Karla Engliše; Státní fond kultury ČR

© 2023 Masarykova univerzita

© 2023 Design: Václav Mekyska

ISBN 978-80-280-0381-4 (online ; pdf)

ISBN 978-80-280-0380-7 (paperback)

Poděkování nakladatele

Nakladatelství MuniPress Masarykovy univerzity děkuje za vstřícnost a poskytnutí souhlasu k otištění rukopisu rodině prof. JUDr. Karla Engliše, zvláště Ing. Jitce Englišové, Ing. Karlu Englišovi, Mgr. Barboře Horákové, paní Martě Kapsové, paní Markétě Koutkové, paní Karen Munro, panu Petru Otahalovi, MUDr. Františku Plhoňovi a paní Lucii Portman. Státnímu fondu kultury ČR děkuje za udělení licence k publikování a šíření díla.

Poděkování náleží PhDr. Martinu Hlaváčovi, Ph.D. a MUDr. Františku Plhoňovi za dohledání archivních podkladů, deskripci textů a společně s PhDr. Jakubem Kunertem a Mgr. Vítem Pokorným za odbornou redakci, tvorbu poznámek a medailonků osobností. Za podporu a prezentaci ediční řady „Dílo Karla Engliše“ náleží poděkování Spolku přátel Karla Engliše.

Nakladatel zvláště děkuje rodině prof. JUDr. Karla Engliše a vedení Masarykovy univerzity za finanční podporu, kterou ediční řadě poskytují.

Úvod

Význam vědecké práce u srovnání s ostatní prací v národě daleko předčí kvorum vědeckých pracovníků mezi pracovníky všemi, ač i jejich počet je značný a poměrně roste. Je zbytečno zde psát o významu vědecké práce pro život národa, ale je-li značný, pak by bylo záhodno učiniti i vědeckou práci (též její podmínky a zdar) předmětem vědeckého bádání. Toho dosud není; jen o technice vědecké práce se – pokud vím – psalo.

Tyto kapitoly, které jsou věnovány problematice, která by vědu o vědecké práci též zajímala, nečiní si nijakého nároku ani na to, že by byly zárodkem takové vědy. Schází jim ještě obecnost a soustavnost. Jsou to spíše volné kapitoly o jednotlivých problémech vědecké práce, které mi napadly a o nichž jsem uvažoval, opíraje se jedině o vlastní zkušenosti. Jde spíš tedy o materiál k budoucí vědě o vědecké práci. Proto [zde] též často vystupují osobní vzpomínky, které jinak do vědy nepatří. Mají však cenu jako svědectví. Tím současně dostávají tyto kapitoly povahu jednostrannosti, protože se opírají o osobní zkušenosti z vědecké práce určitého oboru (národní hospodářství, filosofie) a určité osoby.

Ke zkušenostem čítám zde nejen to, co jsem zažil, nýbrž i to, k čemu jsem dospěl přemýšlením. Mnoho se mi ze souvislých otázek vyjasnilo vypracováním Logiky¹ (myšlenkový řád, zkušenostní soustava, myšlení jako pořádání myšlenkových obsahů atd.) a jest tuto práci považovati do jisté míry také jako vedlejší produkt této velké práce o logice.

Končím vcelku svou vědeckou činnost (tím se nezaříkám, že se nebudu už zabývatí žádnou otázkou ani speciální, zvláště bude-li to nutné po kritikách posledních prací) a považoval jsem za účelné sdělití těm, kdo po mně přijdou, své zkušenosti o vědecké práci, protože jim usnadním práci. Získají snadno, co mne stálo mnoho

¹ Karel Engliš měl na mysli své dílo *Velká logika: Věda o myšlenkovém řádu*, na kterém pracoval během druhé světové války. Ve zkrácené podobě vyšlo v roce 1947 pod názvem *Malá logika* v nakladatelství Melantrich. K úplnému vydání vlivem únorových událostí v roce 1948 nedošlo. *Velká logika* byla uschována v rukopisu a strojopisu u jeho potomků. Vyšla až o 73 let později jako 4svazková faksimile kompletního strojopisu. ENGLIŠ, Karel. *Velká logika: věda o myšlenkovém řádu*. Brno: Masarykova univerzita, 2021. Pocta osobnostem. ISBN 978-80-210-9871-8. (Pozn. red.)

dlouhého přemýšlení. Jak řečeno, jsou to první nedokonalé stavební kameny k vědě o vědecké práci.

Kéž česká věda vzkvétá po věky zdárně a osvěcuje cestu práci a životu celého národa, možno-li, kéž posvítí na cestu i národům jiným.

V Praze, květen-červen 1944².

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Plamín" with a long horizontal stroke extending to the right.

² Původní rukopis byl v pozdějších letech přepsán na psacím stroji, autor jej doplnil poznámkami a vysvětlivkami. Tato autorizovaná verze je zdrojem naší knihy (Pozn. red.)

Podstata vědecké práce³

Umění (slovesné, hudební, výtvarné) a věda se považují právem za vrchol lidské kultury a umělci často vyvyšují svou činnost za něco „nadlidského“ a tím i sebe za „nadlidi“. Divíme se tomu, co nedovedeme, a obdivujeme a uctíváme ty, kdož to dovedou, a proto tomu snadno uvěříme. Buď jak buď, ale o vědě a vědecké práci bych nic takového nemohl říci, třebaš i k ní vzhlížejí lidé s úctou a obdivem a na vědce se dívají jako na „zasvěcené“. Jednou – brzo po skončení právnických studií – mne potkal prof. Albín Bráf; vzal mne za ruku (znal mne ze semináře), podíval se na mne zdola (byl malý, robustní) svými tmavými očima skrz skřípec s černými obručkami na šňůrce a tázal se mne, zda se chystám na habilitaci. Řekl jsem, že se mi to zdá nedostižné. „Ale to se Vám, pane kolego (tak nám říkal už v semináři, což nám náramně lahodilo), zdá jen zdaleka. Zblízka je to jiné.“ A měl pravdu.

Vědecká práce je jeden druh lidské práce, jen lidské práce, nic více, nic nadlidského. Je to práce nejen duševní, nýbrž i tělesná. Už zachycení poznatků mluveným slovem, písmem, obrazci atd. je též tělesná práce, ale hlavně získávání mnohých poznatků znamená práci, námahu, risiko pro zdraví i život; vědecká práce má i své hrdiny, kteří obětovali vědeckému výzkumu doslova život.

Zde chceme jednatí hlavně o duševní stránce vědecké činnosti podle svých zkušeností. Duševní stránka vědecké činnosti je myšlení. Myslet si musíme vždycky něco a tak se můžeme dívatí na myšlení něčeho buď ze strany myšlení a vidíme činnost, aktivitu, děj, který má svůj předmět (myslím něco), anebo ze strany toho, co jest myšleno, a vidíme obsah myšlení, k němuž myšlenost (že je myšlen) tvoří formu (každý obsah musí býti obsahem něčeho, formy). Díváme-li se na myšlení od obsahů, jest myšlení pořádáním myšlenkových obsahů (pojmu v soudech, soudů v souborech soudů, souborů v soustavách soudů); je to pak činnost účelová (jako každé pořádání na př. knihovny, podniků), chtěná subjektem myšlení, směřující k cíli myšlení, jímž je poznání.

³ 4. 5. [19]44. Pošmourno. (Pozn. aut.)